

" تاریخچه کتاب در عهد باستان "

۲۲ آبان ۱۳۹۳ ساعت ۱۸:۴۰

در زمان شاهنشاهی هخامنشی در ایران (۳۳۰-۵۵۸ پ.م.) کتاب‌های علمی و مذهبی ایران از زمان زرتشت در کتابخانه‌های «گنج‌هایگان» در تخت سلیمان و «دزی ناپشت» در تخت جمشید بایگانی شده بودند. گمان می‌رود که این کتاب‌ها در موضوعات فلسفه، نجوم، کیمیاگری و علوم پزشکی بوده است

کتابخانه‌های سومریان :

از خرابه‌های شهرهای باستانی سومریان چنین برمی‌آید که سومریان در حدود ۲۷۰۰ سال قبل از میلاد مسیح کتابخانه‌های شخصی، مذهبی و دولتی بر پا کرده بودند، مشهور است که کتابخانه «تلو» مجموعه‌ای متجاوز از ۳۰۰۰۰ لوحه گلین داشته است، تمدن سومریان از ۳۵۰۰ سال پیش از میلاد پا گرفت و در عهد طلایی «اور» شکوفا شد.

مورخان سومری ثبت تاریخ جاری و بازسازی داستان گذشته‌شان را آغاز کردند. کهن‌ترین نظام نگارش شناخته شده «خط میخی» است و اعتبار سومری‌ها به سبب ابداع این خط و خدمت بزرگ آنها به بشریت است.

برای نوشتن از قلم فلزی و تیزی (به شکل میخ) استفاده می‌کردند و بر موادی چون گل نرم، عاج یا چوب می‌نوشتند. برای این منظور کاتبانی تربیت شده وجود داشتند و پس از نوشتن گل نرم را می‌پختند تا سخت شود قطعات گل پخته به صورت لوحه، نخستین کتابهایی است که تا کنون کشف کرده‌اند. چون لوحه‌هایی ابزار ثبت اطلاعات تجاری، آثار مذهبی شامل دعاها، مناسک، علائم جادویی، افسانه‌های مقدس و حکایات و روایات قومی و ملی بودند. می‌بینیم که برای این لوحه ادبیات، اندیشه‌های اجتماعی، سیاسی و فلسفی خود را حفظ کرده‌اند و در میان مواد حفاری شده از خرابه‌های شهرهای باستانی سومری لوحه‌هایی وجود دارد که قطعات ادبی هزاران سال کهنتر از ایلید در آنها نقش بسته است.

سومریان کهنترین ادبیات شناخته شده انسان را تدوین کردند. فرهنگ سومری برای مدتی بیش از ۱۵۰۰ سال یعنی از نیمه هزاره چهارم تا آغاز هزاره دوم پیش از میلاد بر سرزمین «رافدین» سیطره داشت. در ازای این تاریخ، نویسندگان سومری توانستند شمار بسیاری از متون را در موضوعات مختلف و در نسخه‌های متعدد به نگارش در آورند. برخی از افسانه‌های رایج مانند داستان «دلاور ناکام گیلگمشن» در نسخه‌های فراوان و روایت‌های گوناگون به جا مانده است.

پس از سومریان، به تمدن بابلیان می‌رسیم. بابلیان نوشتن خط میخی و همه دانشهای ریاضی و ستاره‌شناسی و غیره را از سومریان آموختند. کتابخانه‌هایی در معابد و قصرها وجود داشتند و یکی از مهم‌ترین و بهترین نمونه‌های آنها کتابخانه «بورسیپا» بود که یکی از شاخصترین کتابخانه‌های عصر باستان بود. از مهم‌ترین آثار باقیمانده از تمدن بابلیان می‌توان «قانون حمورابی» را نام برد.

کتابخانه‌های آشوریان :

پادشاهی آشوریان هم‌زمان با فرمانروایی بابلیان بود. مشهور است که کتابداری به منزله یک پیشه به آن دوران باز می‌گردد. آشور بانیپال که از سال ۶۲۶ تا ۶۰۸ پیش از میلاد می‌زیست، نخستین مفسر کار کتابداری در نظر گرفته می‌شود وی در شهر نینوا کتابخانه‌ای بزرگ تأسیس کرد و کاتبانی را به کتابخانه بورسیپا گسیل داشت تا لوحه‌های گلی را استنساخ و نوشته‌های موجود در آنجا به کتابخانه نینوا منتقل کنند.

«آشور بانیپال» را باید به حق کتابدار پادشاه باستانی تاریخ تمدن نامید. در تاریخ کتابخانه برای نخستین بار در کتابخانه نینوا به فهرست بر می‌خوریم. لوحه‌ها با نظم منطقی بر حسب موضوع یا نوع مرتب شده و هر یک نشانه شناسایی داشت و سیاهه محتوا هر اتاقک یا حجره که بر سر در آن کنده کاری شده بود در فهرست نیز مندرج بود. کتابخانه آشور بانیپال در نینوا تصویر کم و بیش کاملی از رشد و پیشرفت نگارش و شکل و شیوه نگهداری میراث انسانی در فرهنگ سومری، بابلی و آشوری را طی ادوار آغاز تاریخ در اختیار می‌گذارد.

کتابخانه‌های مصریان :

تمدن باستان مصریان هم‌زمان با تمدن‌های سومریان و بابلی و آشوریان شکوفا شد اما کار مصریان از نظر شکل کتاب و مواد نوشتنی با آنها تفاوت بسیار داشت. ماده نوشتنی آن برگ «پاپيروس» بود. از قلم مو مانندی به منزله ابزار نگارش استفاده می‌شد و شکل کتاب آنها طومار پاپيروس نام داشت و نگارش آنها به خط تصویری (هیروگلیف) انجام می‌گرفت.

مصریان خود کتاب را چنان بزرگ می‌داشتند که گویی آن را می‌پرستیدند. برای مثال در یکی از متون دیدگاه ژرفی را پیرامون ارزش در سخن نگارش یافته می‌خوانیم: «انسان می‌میرد و جنازه او به خاک تبدیل می‌شود و همه همروزگاران او چهره در نقاب خاک می‌کشند و این کتاب است که یاد او را از زبانی به زبان دیگر انتقال می‌دهد. نگارش سودمند تر از یک خانه ساخته شده با یک صومعه در غرب یا از یک قلعه شکست ناپذیر یا یک بت در یک معبد است».

در پرتو آب و هوای بسیار مناسب مصر، بسیاری از طومارهای پاپيروس بویژه در گورستانها و بقایای معابد و حتی در خانه‌های شخصی محفوظ مانده است. کتاب نگارش یافته به ورق پاپيروس در مصر شکل طومار داشت.

کتابخانه های ایرانیان :

در زمان شاهنشاهی هخامنشی در ایران (۳۳۰-۵۵۸ پ.م.) کتاب‌های علمی و مذهبی ایران از زمان زرتشت در کتابخانه‌های «گنج

هاپیگان» در تخت سلیمان و «دزی ناپشت» در تخت جمشید بایگانی شده بودند. گمان می‌رود که این کتاب‌ها در موضوعات فلسفه، نجوم، کیمیاگری و علوم پزشکی بوده‌است، موضوعاتی که مغان ایران در آن‌ها استاد بودند. پس از فتح ایران توسط اسکندر مقدونی، کلیه این کتاب‌ها در آتش سوختند. همچنین می‌توان به کتابخانه دانشگاه جندی شاپور که یکی از کتابخانه‌های بزرگ ایرانیان در عهد باستان (ساسانیان) بود، همچنین کتابخانه شوش در زمان هخامنشیان که پس از حمله اعراب به ایران از بین رفت اشاره کرد.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/35149/باستان-عهد-کتاب-تاریخچه>